

de Hedige

Kabinet Comm. der
Provincie in Friesland
Dok. nr. 2 JUL 1976
Rec. no.
Class. no.

VERTROUWELIJK

MAANDOVERZICHT

No. 5 1976

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

spn *11*

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S TV E R T R O U W E L I J K

Maandoverzicht nr. 5 - 1976
(Tijdvak van 1-5-1976 t/m 31-5-1976)

I N H O U D

Nr. 1282.653

	Blz.
De CPN bindt de strijd aan	1
Anti-militarisme	5
China/mechanismen achter TENG Hsiao-p'ing's tweede val	10

De CPN bindt de strijd aan

De campagne van de CPN tegen het regeringsbeleid, al eerder aangekondigd bij het verlaten van haar aanvankelijke "politiek van constructieve oppositie", begint langzaam tot ontplooiing te komen. Binnen de partij worden thans maatregelen voorbereid, die gecoördineerde actie op sociaal, cultureel en economisch terrein mogelijk moeten maken.

De activiteiten waarmee de CPN op sociaal-economisch terrein is begonnen zijn ongetwijfeld het meest spectaculair. De uiteindelijke politieke bedoeling daarvan is onmiskenbaar een harde confrontatie teweeg te brengen tussen regering en vakbeweging, de huidige regering ten val te brengen en een nieuwe regering in het zadel te helpen, die haar basis heeft in de oppositionele krachten binnen de vakbeweging. In het actieprogramma zijn enkele fasen te onderscheiden, waarvan de eerste inmiddels tot een goed einde is gebracht.

In de eerste fase werd binnen de vakbonden weloverwogen actie gevoerd om de vakbeweging als geheel te winnen voor de eis van volledige prijscompensatie tegen de wensen van de regering in. Daartoe werd systematisch geprobeerd binnen de bonden de gewenste stemming te kweken, o.a. door middel van petitie-acties en ingezonden brieven in de vakbondsbladen. Daarnaast werd er bij de partijleden op aangedrongen om toch vooral de ledenvergaderingen van de vakbonden over het te voeren loonbeleid te bezoeken en daar het pleit te voeren voor de door de partij gestelde eisen. In een groot aantal gevallen werden de partijleden tevoren op speciaal daartoe belegde partijbijeenkomsten nader geïnstrueerd. Soms werden zelfs hun op de vakbondsbijeenkomsten uit te spreken discussiebijdragen ook al van tevoren opgesteld.

De indruk bestaat dat de CPN haar activiteiten binnen de vakbonden nog niet eerder op een zo intensieve wijze heeft voorbereid en uitgevoerd. Daarbij heeft de partij gebruik gemaakt van haar sterk verbeterde positie in enkele grote vakbonden. Hoewel de positie van de CPN in de vakbonden verbeterd is kan onder meer afgeleid worden uit de verslagen van de zogenaamde mandatencommissies van conferenties en congressen in de laatste jaren. Op het 23ste partijcongres in 1970 - toen in de meeste vakbonden de anti-communisten-clausule nog gehanteerd werd - was ongeveer 25% van de afgevaardigden lid van een bij het NVV aangesloten vakbond; op het 24ste congres, dat in het teken stond van toetreding tot de vakorganisaties

was dat toegenomen tot 40% en op het in juni 1975 gehouden 25ste partijcongres was reeds 60% der afgevaardigden lid van een bij het NVV-aangesloten vakbond. Daarbij dient opgemerkt dat ongeveer 15% van de afgevaardigden op het 25ste congres opgaf student te zijn en dus niet in de termen viel om lid te zijn van een vakbond. Tijdens recent gehouden conferenties van partijdistricten bleek omstreeks 70% van de daar aanwezige CPN-(kader-) leden te zijn aangesloten bij een vakbond. Daarin vervulde omstreeks 1/3 van hen een kaderfunctie.

De tweede fase in het tot stand brengen van een confrontatie tussen regering en vakbeweging bestaat in het verharden van de standpunten van de vakbeweging ten aanzien van de gestelde looneisen. Het middel dat de partijleiding daartoe het meest geschikt acht is kennelijk dat van de prikactie. De stemming onder de werknemers lijkt echter niet zodanig te zijn dat dergelijke acties grote kans van slagen hebben. De eis van de partijleiding aan lagere partijorganen om toch door te zetten en tot actie op te roepen, heeft binnen de partij al geleid tot serieuze conflicten. De eerste prikacties werden georganiseerd in de Rotterdamse havens. Daartoe werd in plaats van de politiek enigszins besmette "Havencommissie" (in 1970 door de heer F. MEIS opgericht om de door het maoïstische comité Arbeidersmacht geleide havenstaking over te nemen en te beëindigen) een "comité van Rotterdamse havenarbeiders" gevormd, waarin "vakbondsleden en andere werkers" van een dertiental bedrijven zitting namen. Dit nieuwe comité, waarvan de leiding in handen was van CPN-partijbestuurder en vakbondskaderlid C.A. Van der ZANDEN, organiseerde geheel volgens instructies van de partijleiding op woensdag 19 mei j.l. een korte stakingsactie in de Rotterdamse havens. Omstreeks 10% van de daar werkzame havenarbeiders gaf gevolg aan de stakingsoproep. Een derde van hen nam deel aan een demonstratieve tocht naar het gebouw van de werkgeversorganisatie SVZ, waar op ultimatieve wijze uitkering werd geëist van de prijscompensatie, zoals die in de haven-CAO is vastgelegd. Verwacht werd dat na afloop van de in het ultimatum genoemde termijn (26 mei) opnieuw een stakingsactie zou worden ondernomen, mogelijk langzaam escalerend tot een staking van onbepaalde duur na 1 juli a.s. In deze zin werden de CPN-leden in het comité Rotterdamse havenarbeiders ook door de partijleiding geïnstrueerd. De meerderheid van het comité aangevoerd door de CPN-kaderleden (!) SCHULTS en Van der ZANDEN was echter - gelet op de stemming onder de havenarbeiders - van oordeel dat acties beter uitgesteld konden worden tot na 1 juli, als de concrete loonmaatregelen bekend zouden zijn. De heer

Van der ZANDEN ging een directe botsing met de partijleiding uit de weg door met vakantie te gaan. Tot verdere acties is het in de Rotterdamse havens ook niet meer gekomen. Om de tweede fase van haar plannen toch nog enigszins te laten slagen heeft de partijleiding zij het met weinig overtuiging, geprobeerd nog wat stakingsactiviteit te ontketenen in Amsterdam. Opmerkelijk genoeg bleek dat ook in dit bolwerk van de CPN vrijwel niet haalbaar: in de bouwvak bleken te veel partijleden werkloos, in de scheepsbouw levert de moeilijke structurele situatie te veel risico's op en in de havens is de partij-aanhang te gering. Fase twee van de actieplannen lijkt dan ook te mislukken, waardoor de CPN het initiatief in dit stuk politieke strijd ontnomen lijkt te worden.

De derde fase in de CPN-plannen voorziet in een groot aantal stakingsacties, die gericht zullen zijn tegen een eventuele door de regering genomen loonmaatregel. Door de partij zal waar mogelijk getracht worden deze acties te laten uitvoeren door vakbondsorganisaties. Waar dat niet mogelijk is, zal de partij zelf het initiatief nemen en de vorming van actieleidingen, waarin "georganiseerde en ongeorganiseerde werknemers" samenwerken, bevorderen. Deze stakingsacties zullen een hoogtepunt moeten vinden in een landelijke stakingsactie, vergelijkbaar met die van de vakcentrales in 1968 tegen de aanvaarding van de loonwet. Binnen de partij worden thans al organisatorische maatregelen genomen, die het initiëren en coördineren van acties zonder al te veel problemen moeten laten verlopen. Voornaamste punt daarbij is de formatie van een landelijke bedrijfs-werkleiding, waarin bedrijfswerk-verantwoordelijken uit alle districten zitting zullen hebben. Voorzitter van dit landelijk orgaan is de heer G. HOOGENBERG, die in het partijbestuur van de CPN belast is met bedrijfs-werk.

Afgezien van deze direct op de val van de regering gerichte activiteit, toont de CPN zich ook uiterst actief op de terreinen waar de bezuinigingsmaatregelen van de regering zich zullen doen gevoelen. Tal van activiteiten hebben al plaatsgevonden, waarvan sommige beoogden de krachten te bundelen op verschillende werkterreinen, zoals de demonstratie tegen bezuinigingen op collectieve voorzieningen in Den Haag op 20 september 1975. Voor deze activiteiten in de sociale, educatieve en culturele sfeer worden doorgaans landelijk werkende actiecomité's opgericht, die gedomineerd worden door de CPN zelf of door een nauw aan de partij gelieerde

organisatie zoals het ANJV *) of de NVB *). In dit kader organiseerde het ANJV samen met andere jongerenorganisaties enige manifestaties tegen de jeugdwerkloosheid onder het motto "Samen sterk voor poen en werk". In het verlengde van deze activiteiten liggen die van het "Komitee van schoolverlaters", dat op 26 mei j.l. in Amsterdam een manifestatie op touw zette onder de leuze "studentenstop = scholierenstop; schoolverlaters willen werk". De NVB bereidt thans enige activiteiten voor tegen be-
vriazing of verlaging van de kinderbijslag. Een op initiatief van de Bond van Beeldende Kunstenaars (de BBK, waarin de CPN vrij grote invloed heeft) gevormd "Anti-Cultuur-Rem-Comité" organiseerde tegen veronderstelde en voorgenomen bezuinigingen in de kunstsector een demonstratieve manifestatie onder de leuze: "Eenheid in de strijd; voor een democratisch kunstbeleid".

Niet beperkt tot bepaalde beroepsgroepen, maar vooral bedoeld ter mobilisatie van de gehele bevolking van een bepaalde streek zijn de volkscongressen en -appèls, die door de CPN geïnitieerd zijn en worden. Op 15 mei heeft in Heerlen een Limburgs Volksappèl plaatsgevonden naar het voorbeeld van eerdere volkscongressen in de provincie Groningen. De organisatoren stelden zich ten doel het verzet tegen "de achterstelling en militarisering" van Limburg te versterken en te verbreden, maar waren daarin niet erg succesvol, omdat slechts 250 personen aan het Volksappèl deelnamen. Niettemin besloten de aanwezigen door te gaan en een permanent comité Volksappèl te vormen, waarvoor de initiatiefnemers nog een groot aantal personen zullen benaderen. Een soortgelijke manifestatie als in Heerlen wordt thans door het CPN-district Den Haag voorbereid.

*

* *

*) ANJV = Algemeen Nederlands Jeugdverbond, de jongerenorganisatie van de CPN.

***) NVB = Nederlandse Vrouwenbeweging, de vrouwenorganisatie van de CPN.

Anti-militarisme

Nationaal

Het is niet langer de Bond voor Dienstplichtigen (BVD) alléén die verantwoordelijk is voor het anti-militarisme in Nederland in het algemeen en het radicalisme van de soldaten-vakbond Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM) in het bijzonder.

Andere links-extreme organisaties als trotskisten (IKB), maoïsten (SP) en communisten (CPN en ANJV) bekleden belangrijke posten in de VVDM.

Zij proberen door "acties aan de basis" het Hoofdbestuur van de VVDM te compromiteren, te dwingen zich op te stellen tégen de Minister van Defensie en de leger-autoriteiten en de soldaten-strijd buiten de kazerne te brengen door andere organisaties die niet in het extreem-linkse kamp ondergebracht kunnen worden, bij hun activiteiten te betrekken.

Nog steeds beschouwen bovengenoemde, niet-democratische organisaties de VVDM als een ideale mogelijkheid om binnen de krijgsmacht te ageren tegen de krijgsmacht zelf en tegen de bestaande maatschappelijke orde in Nederland.

Buiten de krijgsmacht kan, blijkens activiteiten in de afgelopen tijd, ook de VVDM als hefboom dienen om acties te ontketenen en manifestaties te organiseren. Agitatie tegen de plannen m.b.t. een vrijwilligersleger in Nederland (en andere Westeuropese landen) is hiervan een duidelijk voorbeeld geworden.

De VVDM draagt aan deze ontwikkeling het hare bij door toe te staan dat ex-dienstplichtigen (en ook niet-dienstplichtigen?) stemrecht hebben op de VVDM-ledenvergaderingen; dit recht is "te koop" voor drie tientjes per jaar ("Twintig" dd. 18-5-1976).

De Bond voor Dienstplichtigen

De BVD-er van nu is een zeer radicale VVDM-er, een soldaat die meer dan anderen het vakbondswerk centraal stelt, een soldaat die er slechts op uit is een sterke oppositionele groepering binnen de krijgsmacht te vormen. Daarom zijn BVD-ers ook terug te vinden als "Districts-Coördinator" (DC) in de VVDM (de districten 4, 8, 11 en 14), participeren zij in de activiteiten van de "Burkies" (burger-kommissies), die er o.a. zijn om toekomstige dienstplichtigen al bij voorbaat als VVDM-lid te kunnen

noteren. En daarom ook hecht de BVD zoveel waarde aan het aanwezig zijn van haar leden op vergaderingen van de LSK, de Landelijke Strategie Kommissie van de VVDM, want:

"Als het goed gaat kan de LSK een schakel (lees: dwangmiddel) zijn tussen (lees: ten gunste van) afdelingen en (lees: tegenover) hoofdbestuur, door ook tussen de ALV's (Algemene Leden Vergadering) door te praten over het beleid.
(Noot: deze LSK is de voortzetting van de LKK, de Landelijke Kompensatie Kommissie)."

Trotskisten, communisten, maoïsten

Naast de trotskisten - die, zoals gebruikelijk, weinig voelen voor 'n bestuursfunctie, dit vanwege de daaruit voortvloeiende mede-verantwoordelijkheid voor "bureaucraties en reformisties beleid" - zijn het de communisten (CPN en ANJV), die zich het lot van Jan Soldaat hebben aange trokken. Dit gebeurt vooral door uitgebreid aandacht te besteden aan (het doen en laten van) de VVDM middels publicaties in hun dagblad de Waarheid. Vooral de aanwezigheid in het VVDM-HB van personen die lid zijn van of sympathiseren met de CPN is debet aan de belangstelling van de zijde der communisten. De organisatie van de meeting op 11 mei 1976 onder de leuze "Handen af van de VVDM" is een direct uitvloeisel van deze communistische interesse en bemoeienissen. Gedemonstreerd werd door "honderden soldaten, waarvan velen in uniform, werkende jongeren en studenten" die eisten "dat onmiddellijk een einde gemaakt wordt aan de tegenwerking door de legerleiding van de VVDM en de aantasting van de vrijheid van vakbondswerk" (De Waarheid, 13 mei 1976).

De invloed van het ANJV binnen en buiten de VVDM zou, zo wordt in "witte" BVD-kringen gezegd, aan het toenemen zijn. Daarom is op een onlangs gehouden Landelijke Soldaten Vergadering van de Bond met 17 stemmen vóór, 6 tegen en 5 onthoudingen, besloten opnieuw BVD-ers kandidaat te stellen voor een functie in het VVDM Hoofd Bestuur, indien mocht blijken dat de communisten in het VVDM-HB te veel aan invloed zouden winnen.

Inmiddels zouden leden van het ANJV ook in enkele districten van de VVDM, in ieder geval op afdelingsniveau, functies tot zich hebben getrokken.

De maoïsten, i.c. de Socialistische Partij, hebben ook nog steeds directe bemoeienissen met de VVDM, omdat de redactie van het vakbondsblad "Twintig" in hun handen is. Derk SAUER en Kees van DIJK zijn echter voor de militaire autoriteiten ongrijpbaar, omdat ze niet onder de krijgstuft vallen. Opnieuw een aanwijzing voor het steeds "burgerlijker" wordende karakter van de VVDM.

Buiten de krijgsmacht

Buiten de krijgsmacht zijn het vooral de communisten en trotskisten die het anti-militarisme aanwakkeren. Beide stromingen zijn daarin echter ook tegenover elkaar komen te staan.

Met name rond het punt "vrijwilligers-leger" zijn er botsingen opgetreden. Het ANJV wil een groot landelijk comité, waarin specifieke jongeren-organisaties zitting hebben, met uitsluiting van politieke organisaties als die van de trotskisten. Met IKB en BAZ *) willen ANJV, KWJ en NVV-Jc niet samenwerken en men is slechts bereid tot samenwerking met de "witte" BVD, indien deze IKB en BAZ laat vallen. Deze eis is inmiddels min of meer overgenomen door de voorzitter van de VVDM, Theo de ROOS, die al vaker heeft laten blijken liever de zijde van de communisten te kiezen dan die van de trotskisten (èn de "witte" BVD).

In IKB-kringen wordt aangenomen dat er inderdaad een landelijk comité zal komen zonder IKB en BAZ. De trotskisten zijn echter niet van plan zich hier zonder meer bij neer te leggen. Zij zullen proberen in de plaatselijke comité's aan invloed te winnen.

STOMP

Een nieuwe exponent van het anti-militarisme is de werkgroep STOMP die zich bezighoudt met Studie en Onderzoek naar Militaire Problemen.

Lid van deze werkgroep zijn o.a. enige initiatiefnemers van het in november 1974 georganiseerde soldaten-congres Anti-NATO'74. De relatie met de BVD bestaat nog steeds, maar is niet geïnstitutionaliseerd.

STOMP heeft zich ten doel gesteld te komen "tot een soort defensie-politiek van de linkse beweging", aldus één van de leden. Het zijn vooral

*) Internationale Kommunistenbond (Tendens V.S.).
Beweging voor Arbeiders Zelfbestuur (Tendens PABLO).

militair-strategische en technologische ontwikkelingen die de aandacht van de werkgroep hebben waarbij vragen van bewapening, organisatie van het militair apparaat, legerhervormingen en houding van links tegenover de kwestie van een vrijwilligersleger aan de orde komen.

De werkgroep wil d.m.v. studie, onderzoek, uitwisseling van gegevens kennis en ervaringen met deskundigen in binnen- en buitenland publicaties uitbrengen over het militair apparaat. Om dit te kunnen verwezenlijken worden symposia en seminars georganiseerd zoals op 7, 8 en 9 mei j.l.

Internationaal

Voor zover bekend zijn er op dit moment slechts twee categorieën die op internationaal niveau anti-militaristische activiteiten op elkaar afstemmen en/of pogingen in het werk stellen het een en ander te coördineren.

Allereerst zijn het de soldaten-organisaties zoals de Bond voor Dienstplichtigen. Meerdere malen heeft de BVD gezorgd voor een afvaardiging naar congressen, bijeenkomsten en manifestaties van buitenlandse organisaties. Een enkele keer maakte ook een VVDM-er - tevens lid van de BVD - deel uit van zo'n delegatie.

Zo was de BVD aanwezig in Parijs toen daar op 15 februari j.l. een manifestatie plaatsvond, georganiseerd door het Comité National pour la Libération des Soldats et Militants Emprisonnés (waarvan een "vertegenwoordiging" ook in Nederland opereert). De BVD was er o.m. om de handtekeningen aan te bieden die onder Nederlandse soldaten verzameld waren als blijk van solidariteit met Franse soldaten die gestraft waren wegens het oprichten van een soldatenvakbond.

Noot: Ook leden van de werkgroep STOMP bleken aanwezig te zijn op deze manifestatie. Zij hadden zich echter gepresenteerd als BVD-ers.

Op 3 april j.l. waren twee BVD-ers aanwezig tijdens een manifestatie in Zwitserland, georganiseerd door het Soldatencomité Basel, samen met andere organisaties, tegen de onderdrukking van soldaten in het Zwitserse leger. Italiaanse, Franse en Duitse soldatenorganisaties waren eveneens vertegenwoordigd. Na de manifestatie hebben deze vertegenwoordigers met elkaar over de ontwikkelingen in de NAVO en de verschillende legers gesproken. Ook over acties van soldaten en de tegenwerking van de leger-

leiding werd er gediscussieerd.

Niet aanwezig was de BVD toen op 27 maart j.l. in Milaan - en ook in andere Italiaanse steden, zij het op kleinere schaal - gedemonstreerd werd voor een democratischer leger en het recht zich als militair te organiseren. De demonstratie was georganiseerd door het coördinatiecomité van onderofficieren van de luchtmacht.

Van bovengenoemde gebeurtenissen werd uiteraard in de Soldatenkrant van de BVD verslag uitgebracht.

Deze internationale contacten van de BVD zijn een gevolg van het, al eerder genoemde congres Anti-NATO'74. Bovendien beschikt de BVD al weer enige tijd over een Internationaal Secretariaat, dat belast is met het verzamelen van allerhande informatie, het coördineren - indien daarom gevraagd zou worden - van internationale activiteiten en het redigeren van een internationaal bulletin. Het bezoeken van manifestaties buiten Nederland behoort uiteraard ook tot een van zijn taken. Het Secretariaat bestaat uit 3 personen.

De tweede categorie van internationaal opererende anti-militaristen is die van de trotskisten.

De Vierde Internationale (i.c. de Tendens Verenigd Secretariaat) acht het werk onder soldaten van groot belang als onderdeel van haar beleid. Daarom beschikken diverse Nationale Secties over zogenaamde "legergroep"-en, waarvan vertegenwoordigers op onregelmatige tijden bijeenkomen teneinde ervaringen uit te wisselen, plannen op te stellen en activiteiten op elkaar af te stemmen.

Ook de Nederlandse Sectie, de IKB heeft zo'n "army-group", die - vanwege de al jaren bestaande "soldatenstrijd" in Nederland - het nodige gewicht in de schaal kan leggen.

*

* *

CHINA/MECHANISMEN ACHTER TENG HSIAO-P'ING'S TWEEDE VAL

Onder druk van de onlusten die twee dagen tevoren in het centrum van Peking hadden plaats gehad, nam een in spoedzitting bijeengekomen leiding van de CP China - naar verluidt een uitgebreid Politburo - op voorstel van partijvoorzitter MAO Tse-tung op 7 april jl. een tweetal belangrijke beslissingen. Partijvice-voorzitter, eerste vice-premier en chefstaf TENG Hsiao-p'ing (72) werd uit al zijn partij- en staatsfuncties ontslagen en HUA Kuo-feng (54?), minister van Openbare Veiligheid, Politburolid en sinds 7 februari premier ad interim, zag zich benoemd tot premier van de Volksrepubliek China en eerste vice-voorzitter van de CPC.

Tezamen markeren beide besluiten een voorlopige climax, maar tegelijkertijd ook de afsluiting van een stadium in de Chinese binnenlandse politiek waarin naar een regeling inzake de opvolging van de heersende, sterk "vergrijsde" leiders werd toegeleefd.

Nu TENG ten tweede male (voor het eerst in 1967 tijdens de Culturele Revolutie) vanuit een hoge, perspectiefrijke positie in de met zijn bijzonder bescheiden gestalte (plm. 1 meter 50) beter waarneembare diepte is gestort en HUA in evenzo korte tijd van betrekkelijk onbekende tot de eerste man na MAO in partij én staatszaken werd gekatapulteerd, zijn op niet al te lange termijn verdere ontwikkelingen te verwachten. Ontwikkelingen die, vooral waar het de bezetting van de sleutelposities binnen het regiem aangaat, bepalend zullen zijn voor het gezicht van "China na MAO" dat, als men voor wat betreft de verschijning van de 82-jarige partijleider op de recente foto's en filmbeelden mag afgaan, zienderogen en met rasse schreden nadert.

Ruim een jaar nadat het Nationale Volkscongres (13-17 januari 1975) nagenoeg geen maatregelen bleek te hebben getroffen die nieuw bloed hadden kunnen brengen in Pekings gerontocratie, doch integendeel al deze hoogbejaarde veteranen van de Lange Mars (1935) in hun leidinggevende posities bevestigde, is een aantal van hen overleden zonder zich tijdig en ten gunste van een jongere definitief te hebben teruggetrokken. Met name gold dit ten aanzien van de 8 januari jl. op 78-jarige leeftijd aan kanker overleden premier CHOU En-lai. Als echter iets duidelijk is komen vast te staan uit de periode van relatieve stabiliteit, gecontrasteerd met de stroomversnelling waarin sinds zijn dood haast alles in China schijnt te zijn terechtgekomen, dan is het het impliciete bewijs van

CHOU's contrôle en invloed op partij- en staatsaangelegenheden tot op het moment van zijn overlijden.

De gebeurtenissen sedertdien, vooral natuurlijk het lot van CHOU's protégé TENG Hsiao-p'ing, lijken alleen maar de juistheid te bevestigen van de indertijd wel vaker gehoorde stelling dat in hoge mate bepalend voor de toekomst van de Chinese Volksrepubliek zou zijn: de volgorde waarin MAO Tse-tung en CHOU En-lai zouden sterven, c.q. zich volledig terugtrekken uit de actuele politiek. Het heeft er immers alle schijn van dat met het eerder verdwijnen van CHOU van het politiek toneel in China, iets waarmee blijkens de officiële verklaring bij zijn dood althans in de hoogste kringen al sinds 1972 rekening werd gehouden, de informele structuren aan de pragmatische kant binnen het Chinese leiderschap ernstig, zo niet vitaal zijn aangetast. Het moeten deze structuren zijn geweest, kennelijk zorgvuldig door CHOU En-lai in stand gehouden, die het wederoptreden van TENG Hsiao-p'ing, voorjaar 1973 en de snelle stijging van zijn papieren voor de kandidatuur voor de opvolging van in ieder geval CHOU en wellicht zelfs ook van MAO mogelijk gemaakt hebben.

De val van TENG Hsiao-p'ing in fasen

Het ineenstortingsproces van TENG's machtspositie is, zonder dat men zich aan al te veel "Hineininterpretierung" schuldig maakt, te herleiden tot een aantal fasen in de Chinese binnenlandse politiek van de afgelopen twee jaar, waarin het pragmatische beleid massaal ter discussie is gesteld. Op een wijze die typerend is voor de methodiek van het Chinese communisme werd de kritiek verpakt in ideologische campagnes die deze fasen, van uiteenlopende lengte en sterk verschillend in intensiteit, dekken. Elke campagne werd ingezet en regelmatig gevoed door de persmedia in de Volksrepubliek. De belangrijkste CPC-organen, het "Volksdagblad" en het theoretisch maandblad "Rode Vlag" waren en zijn hierbij toonaangevend. Het feit dat de Chinese pers sinds de Culturele Revolutie onmiskenbaar wordt gedomineerd door wat men algemeen de "radicale" of "dogmatische" factie in de partij noemt, laat geen enkele twijfel omtrent de motieven en de initiatiefnemers van de campagnes.

Als men aanneemt dat de opzet van de drijvende krachten achter deze kritiek-bewegingen het ombuigen van het door premier CHOU sterk pragmatisch gekleurde beleid in meer revolutionaire, radicaal-dogmatische rich-

ting en de verwijdering van de uitvoerders van die op het laatste Volkscongres nogmaals bevestigde politiek is geweest, dan moet het falen daarvan, althans zolang CHOU En-lai nog in leven was, duidelijk geweten worden aan diens oppermachtige greep op de uitvoerende macht. In hoeverre het uitblijven van een beslissend ingrijpen door partijvoorzitter MAO ten gunste van de hem ongetwijfeld nader aan het hart gebakken radicalen (onder aanvoering van o.a. zijn echtgenote CHIANG Ch'ing en schoonzoon YAO Wen-yuan) steeds is verhinderd door de speciale verhouding in de persoonlijke sfeer tussen MAO Tse-tung en CHOU En-lai laat zich slechts raden. Zeker is dat de aan de Voorzitter toegeschreven uitspraken die zich het felst en meest concreet richtten tegen TENG Hsiao-p'ing en diens "naar rechts afwijkende kapitalistische bourgeois-lijn" pas dateren van na het overlijden van zijn oude wapenbroeder CHOU.

1. In feite is verzet van radicale zijde tegen de rehabilitatie van TENG al zichtbaar geweest ruim voordat hij zijn positie van CPC Centraal Comité-lid en vice-premier verbeterd zag tot partij-vice-voorzitter (CC-plenum van 8-10 januari 1975), eerste vice-premier (Vierde Volkscongres) en stafchef van de Chinese strijdkrachten (februari 1975). In de eerste fase van de kritiek op het pragmatisme en die - zij het versluierd - op TENG in het bijzonder, een periode die ruwweg samenviel met de "bekritiseer LIN Piao, bekritiseer CONFUCIUS" campagne ("p'i LIN, p'i KUNG"), deed het dagblad "Kuangming" in juli 1974 een achteraf verrassend duidelijk tegen CHOU en TENG gerichte aanval. Onder de titel: "Verspreid de geest van 'het slaan van een verdrinkende hond'*)", sprak een artikel over "een grootgrondbezitters-element dat voortdurend de schijn wekt volkomen eerlijk en oprecht te zijn ... maar de jeugd bederft met zijn valse 'goedheid'" en over een "tevens aanwezig contrarevolutionair element dat openlijk het socialistische systeem heeft belasterd en heeft samengezworen om zijn veroordeling van tijdens de Culturele Revolutie af te wentelen".

Het Volkscongres in januari 1975 markeerde de overgang naar de volgende, door de campagne voor "de dictatuur van het proletariaat" gekenmerkte fase. Het congres moet voor de radicalen, ook toen nog numeriek en qua invloed ver in de minderheid, een drievoudige teleurstelling

*) Een aan de schrijver LU Hsün (1881-1936) ontleend citaat dat adviseert een vijand (= CHOU En-lai) de genadeslag te geven als hij aangeslagen (= in het ziekenhuis opgenomen) is.

hebben betekend: de uitbouw van TENG Hsiao-p'ing's machtsbases, de consolidatie van CHOU En-lai's beleid via een zakelijke lange termijnplanning gebaseerd op economische groei en het verstoken blijven van enige regeringspost van betekenis.

2. De campagne voor "de dictatuur van het proletariaat", met een hoofdartikel in het "Volksdagblad" van 9 februari 1975 door MAO c.s. ingezet, naar verluidde om ideologisch tegenwicht te vormen tegen het pragmatisme van het Volkscongres, bracht felle kritiek in de sociaal-economische sector, met name tegen de gehandhaafde loonverschillen. De in onlusten uitmondende moeilijkheden die het van overheidswege aanpakken van "misstanden" op dit gebied in de provincie teweegbracht, hebben vrijwel zeker toen (maart 1975) plaatsgevonden en niet in juli en augustus toen de Chinese pers een en ander vermanend aan de massa ten voorbeeld stelde en dat kon doen op een moment dat lokaal verzet al was gebroken.

Demonstrerend uit welke hoek de aanvallen kwamen publiceerden de radicale voorlieden CHANG Ch'un-ch'iao en YAO Wen-yuan in april allebei opmerkelijke artikelen in het "Volksdagblad" en "Rode Vlag", polemieken waarin werd gewaarschuwd tegen een zelfs in de partijtop aanwezige "nieuwe bourgeoisie" die de revolutie niet tot het einde zou willen doorvoeren. Ondanks de vage toespelingen waarbij het bleef, niet mis te verstane tekenen dat aan deze (radicale) zijde de bezwaren tegen lieden als TENG en de talloze anderen die in zijn kielzog eveneens als voormalige slachtoffers van de Culturele Revolutie gerehabiliteerd waren en bezig aan hun come-back, zich opstapelden. Het thema van de "nieuwe bourgeoisie" die de partij zelf tot in de hoogste regionen als een adder aan haar boezem koestert, verdween echter nooit geheel en zou in het latere, beslissende stadium van de campagne tegen de "naar rechts afwijkende bourgeois-wind" (februari 1976) opnieuw centraal staan.

3. De volgende te onderscheiden periode omvat twee campagnes die in alle hevigheid slechts van korte duur zijn geweest; de in de zomer (1975) ontketende aanval op het "capitulationisme" en de campagne "leer van Tachai" (= de agrarische modelbrigade van de Volksrepubliek).

Met name de kortstondigheid van het "anti-capitulationisme", vervat in het afkeuren van de twaalfde eeuwse schelmenroman "Wateroever" (Shui-hu ch'üan), alsmede de voor iedereen te gecompliceerde versluieringen waarin deze campagne is blijven steken, wekten sterk de indruk dat tijdig van TENG of CHOU een remmende werking is uitgegaan. Het thans

aan het adres van TENG Hsiao-p'ing gerichte verwijt dat hij juist in die tijd "op het toppunt van zijn eigengereidheid" verkeerde, zet zulk een veronderstelling kracht bij.

De beweging "leer van Tachai", die niet polemisch van opzet was, dus nauwelijks als massa "kritiek" kon worden betiteld en sinds augustus-september van het vorige jaar eigenlijk slechts als een algemeen geldige slogan (op landbouwgebied vooral) gehandhaafd is gebleven, duikt nog maar sporadisch in de pers en elders op. Belangrijker dan de beweging zelf waren de twee landbouwconferenties welke ongeveer gelijktijdig met de campagne werden gehouden en waar de latere premier HUA Kuo-feng zich profileerde door middel van een redevoering waarin hij voortbouwde op de modernisering en mechanisering eisende groeiplannen van CHOU En-lai (over wie op dat moment de eerste berichten van zijn stervend zijn de ronde deden). Opvallend was het uitblijven van een publicatie van de toespraken die CHIANG Ch'ing en TENG Hsiao-p'ing ter conferentie hielden en daar ongetwijfeld beiden een andere lijn presenteerden.

Of het een overschatting van zijn machtspositie, al dan niet onder dreiging van een voortijdig (want: vóór MAO) overlijden van zijn beschermheer CHOU is geweest valt niet met zekerheid te zeggen; vast staat in elk geval dat TENG eind september de door zijn huidige critici meest kwalijk genomen "fout" heeft gemaakt. In een rede verminkte hij eigenmachtig MAO's intenties door slechts op te roepen tot "eenheid, stabiliteit en productie" zonder vermelding van de door de partijvoorzitter uitdrukkelijk toegevoegde prioriteit "de klassenstrijd als de as waar alles om draait" te beschouwen. Het heeft desalniettemin nog tot eind februari 1976 geduurd vooraleer MAO's protesten op grote schaal openbaar werden. De overstelpende hoeveelheid bezwarende publicaties waarmee dat gepaard ging leert tenminste dat de door TENG toegepaste verdraaiing van MAO's richtlijnen niet als een losstaand mistasten van de vice-premier, maar als het bewijs van de onverbeterlijkheid werd gezien van hem die in 1967 al, door de partijvoorzitter van eigenzinnigheid beticht, voor de eerste maal het veld moest ruimen.

4. De vierde en laatste fase van de ondergang van TENG Hsiao-p'ing stond in het teken van de "onderwijs campagne" en de beweging tegen "de naar rechts afwijkende bourgeois-wind" waarin eerstgenoemde kort na het overlijden van CHOU En-lai is overgegaan.

Als men de muurkranten mag geloven die (pas) half november aan

beide universiteiten van Peking, de Peita en Ch'inghua, werden aangeplakt dan is de "onderwijscampagne" in oorsprong terug te voeren op een toespraak die China's minister van Onderwijs begin mei (1975), dus nog maar amper vier maanden in functie, had gehouden.

De betreffende minister, CHOU Jung-hsin, zou zich hebben beklaagd over de bedroevende kwaliteit van China's hoger onderwijs, waarbij hij min of meer de schuld gaf aan het uit de Culturele Revolutie overgebleven zogenaamde "Open Deur"-beleid dat boeren, arbeiders en soldaten principiële toestond zonder veeleisende voorwaarden aan universitaire opleidingen deel te nemen. Een en ander had kritiek binnen (met name de Ch'inghua-) universitaire kringen tengevolge, hetgeen uitmondde in een briefwisseling tussen studenten en MAO Tse-tung, waarna de partijvoorzitter adviseerde het probleem in een nationaal debat aan de orde te stellen (oktober 1975).

Kort daarop werd CHOU Jung-hsin met naam en toenaam in muurkranten aangevallen en het mocht voor TENG een vingerwijzing zijn dat de partijpers bij het overnemen van de campagne het "Open Deur"-beleid als een verworvenheid van de Culturele Revolutie verdedigde en duidelijke vermaningen uitsprak aan het adres van al diegenen die zulke verworvenheden waagden te negeren en "correcte uitspraken van tijdens de Culturele Revolutie trachtten terug te draaien". Net als TENG had ook onderwijsminister CHOU een veroordeling uit die rumoerige periode 1966-1969 op zijn conto.

Zoals gezegd bracht het wegvallen van premier CHOU En-lai op 8 januari 1976 de gebeurtenissen in een stroomversnelling. Het noopte een eind januari-begin februari bijeengekomen (waarschijnlijk uitgebreid) Politburo niet alleen tot het aanwijzen van een nieuwe eerste minister, maar diende zich naar verluidt tevens uit te spreken inzake het nieuwe vijfjarenplan (1976-1980) en te nemen maatregelen in de onderwijscontroversie.

Kennelijk had TENG, als eerste vice-premier de automatisch goedverfde opvolger, zich als vervuller van de vacature al bij voorbaat gediskwalificeerd, hetzij door zijn verleden hetzij door een te grote afhankelijkheid van het machtige beschermheerschap van wijlen de premier. In de twee aan de Politburo-zitting voorafgaande weken had TENG Hsiao-p'ing zich, na het verrichten van zijn laatst bekende officiële daad: het uitspreken van een rede ter herdenking van CHOU En-lai (15 januari), immers niet meer in het openbaar vertoond.

Dit op zich niet veelzeggende feit krijgt reliëf in wat naar men veronderstelt op de bewuste Politburo-zitting moet zijn gebeurd. TENG's pragmatische ideeën met betrekking tot het vijfjarenplan zouden fel zijn bekritiseerd door YAO Wen-yuan en tweede vice-premier CHANG Ch'un-ch'iao, beiden radicaal. Bovendien zou hij zich in het onderwijsdebat hebben geschaard aan de zijde van de opposenten van het "Open Deur" beleid.

Hoe hoog de tegenstellingen binnen de partijtop waren opgelopen bleek toen op 6 februari door de radicale pers in het "Volksdagblad" de campagne werd ingezet tegen "de naar rechts afwijkende wind", die in de partijleiding zelf zou zijn aangewakkerd door "kapitalistische wegbereiders". Een dag later sprak hetzelfde partijorgaan van "een scheuring binnen het Centraal Comité van de CPC" en werd bekend dat Politburolid en zesde vice-premier HUA Kuo-feng tot waarnemend premier was benoemd. Een regelrechte verrassing voor wie alsnog TENG Hsiao-p'ing, of in elk geval CHANG Ch'un-ch'iao had getipt. De eerste concrete, voor de buitenwacht waarneembare slag was TENG hiermee toegebracht.

De nieuw gestarte campagne heeft er niet lang twijfel over laten bestaan wie de van radicale zijde gewraakte persoon was. Na aanvankelijk te hebben gesproken van "kapitalistische wegbereiders" ging men al snel over tot aanvallen op "de kapitalistische wegbereider in de partijleiding" om uiteindelijk te belanden bij "de kapitalistische wegbereider die tracht de uitspraken (van de Culturele Revolutie) terug te draaien en weigert spijt te betuigen". Voor wie toen nog geen dreiging zag voor TENG Hsiao-p'ing was de veroordeling van zijn uit de beginjaren '60 daterende, pragmatiek ademende stelregel "het geeft niet of een kat zwart of wit is, zolang hij maar muizen vangt" geheel en al overtuigend.

Nadat muurkranten in de provincie die TENG Hsiao-p'ing al met naam en toenaam als het mikpunt van de campagne hadden genoemd, aanvankelijk nog snel - van overheidswege of door TENG-sympathisanten? - waren verwijderd, werden zij in de loop van februari/maart steeds vaker en niet in de laatste plaats in Peking als een duurzamer "decoratie" van het straatbeeld gesignaleerd.

De directe aanleiding voor het definitief en formeel buitenspel zetten van TENG in deze laatste fase van de ontwikkelingen zijn de in de aanhef vermelde gebeurtenissen in Pekings centrum geweest.

Zoals bekend was een stille demonstratie van postume aanhankelijk-

heid jegens CHOU En-lai door enkele tienduizenden mensen, in de dagen voorafgaand aan de traditionele Chinese dodenherdenking, Ch'ing Ming Ch'ieh (4 april), uitgegroeid tot een spontane oppositie tegen de heersende kritiek op het beleid dat immers nog altijd CHOU's geest had vertegenwoordigd. Logischerwijze betekende dit indirect een steun voor de aangevallen CHOU-protégé TENG. De demonstratie verviel echter in een aantal gevallen tevens in bedekte aanvallen op de radicale campagne-ingenieurs, met name op MAO's echtgenote CHIANG Ch'ing. Een voortijdig verwijderen van de controversiële teksten die de demonstranten bij het monument op het T'ien An Men-plein hadden gedeponereerd is toen op 5 april het startsein geweest voor massale ongeregelheden op het plein, bij wijze van spreken op de drempel van MAO Tse-tung's verblijf op dat ogenblik, het regeringswooncentrum Chungnanhai.

De beschuldigingen

Toen het CPC Politburo op 7 april "unaniem en op voorstel van partijvoorzitter MAO Tse-tung" de twee beslissingen, waarvan er één de val van TENG Hsiao-p'ing inhield, bleek te hebben genomen, was de orde in het centrum van de Chinese hoofdstad geleidelijk weer hersteld. De officiële bekendmaking legde een duidelijk verband tussen de ongeregelheden en de nu ten tweede male verguisde TENG wiens "probleem een antagonistisch karakter had gekregen". *)

Voor wat betreft TENG's mogelijke rol bij "het contrarevolutionaire incident" heeft de pers, die hem pas na de publicatie van het Politburo-besluit, zij het onmiddellijk daarna, onomwonden als "de kapitalistische wegbereider" identificeert, geen ogenblik geaarzeld om hem ook als de aanstichter daarvan te brandmerken. Of hij daartoe in staat moet worden geacht valt niet te zeggen. Als zou kloppen wat Moskou, met gemengde gevoelens de strubbelingen in de Volksrepubliek becommentariërend, beweert zou TENG het nauwelijks gekund hebben omdat hij direct na CHOU-En-lai's verdwijnen "ruim drie maanden lang huisarrest" zou hebben gehad en "volledig van de buitenwereld was geïsoleerd".

*) Het communisme onderscheidt "gewone" tegenstellingen: contradicties, die in eigen kring kunnen voorkomen en oplosbaar zijn, naast antagonistische tegenstellingen tussen het eigen kamp en "de vijand". Laatstgenoemde categorie is onverzoenlijk van aard en moet fel bestreden worden. Opvallend is dat voor TENG's terugkeer op het politieke toneel in 1973 door officiële zegslieden destijds als reden werd gegeven: het feit dat "zijn tegenstelling niet antagonistisch van karakter was geweest".

Dat TENG Hsiao-p'ing's opvattingen aan de partijlijn, althans die van MAO, tegengesteld waren en zijn politiek China de verkeerde weg op dreigde te sturen, kortom dat er van een antagonisme sprake was had met name ook de Voorzitter zelf al enkele weken tevoren in de partijpers laten opnemen. Op 24 februari met het van verontwaardiging getuigende citaat: "Wat? De 'drie richtlijnen' tot leidraad nemen? Klassenstrijd is waar alles om draait!". Op 10 maart via het sobere "Het volk wil geen terugdraaien van uitspraken" en 28 maart met: "Dit heerschap grijpt de klassenstrijd niet aan; hij heeft nimmer naar dit sleutelprincipe verwezen. Altijd maar weer zijn thema van 'witte kat en zwarte kat', zonder onderscheid te maken tussen imperialisme en marxisme".

Hoe TENG, de "berouwloze aarts-kapitalistische wegbereider, vasthoudend aan de revisionistische lijn van LIU Shao-ch'i en LIN Piao" (de titel waarmee hij thans in de polemieken wordt aangeduid) blijkens het Politburo besluit niettemin als partijlid kon worden gehandhaafd is op zijn minst een wonderlijke zaak.

Zoals verwacht kon worden is over het doelwit van de campagne een onvoorstelbare hoeveelheid beschuldigingen uitgestort. Plotsklaps blijkt de "boosdoener" zich op haast alle denkbare gebieden aan het volgen van een verkeerde lijn te hebben bezondigd.

Het Westduitse maandblad "China aktuell" heeft in haar april-uitgave een eerste poging gedaan om een en ander te inventariseren aan de hand van citaten die TENG (T) en zijn geestverwanten worden toegeschreven. Een selectie van gewraakte uitspraken levert op, in de categorieën

- wetenschap:

"We zouden de dictatuur van het proletariaat niet moeten vermelden aan het technisch-wetenschappelijk front".

"Arbeiders, boeren en soldaten wier ontwikkelingspeil te laag is, zijn niet voor wetenschappelijk onderzoek gekwalificeerd".

"Leken kunnen geen vaklieden leiden".

"Zonder persoonlijk aan wetenschappelijke experimenten deel te nemen zou niemand er zijn mening over mogen geven".

- onderwijs:

"De in het verleden ingeslagen weg mag dan verkeerd geweest zijn, dat wil nog niet zeggen dat alle methoden van toen fout waren".

"De kwaliteit van het onderwijs is gedaald".

"Het 'Open Deur'-beleid heeft het doel het onderwijs te populariseren bereikt ten koste van de kwalitatieve ontwikkeling".

- literatuur en kunst:

"Klassenstrijd bestaat niet overal in het leven".

"Revolutionaire modelopera's mogen niet de enige bloem zijn, die bloeit". (T)

"Modelopera's hinderen de ontplooiing van literatuur en kunst".

"Kaarten voor revolutionaire modelopera's zijn tegenwoordig moeilijk te verkopen". (T)

- economie:

"Wie al eenmaal gevallen is, is niet bang voor de tweede keer. Zelfs als anderen je van herstel van het kapitalisme beschuldigen, is je werk goed gedaan". (T)

"Om het even welke weg men inslaat, als men de nationale economie maar op het eerste plan brengt".

"Er zijn enige specialisten zonder socialistisch bewustzijn, van wie we niets te vrezen hebben. We moeten ze (...) in leidende functies halen". (T)

"De hoofdtegenstelling is niet die tussen proletariaat en bourgeoisie maar tussen de 'vier modernisering' en een achterlijke wetenschap en technologie, alsmede tussen een achterlijke cultuur en onderwijs".

"Waarom zouden we ervoor terugschrikken enkele bourgeois experts te hebben?".

- kader:

"Er zijn jongere kaders die 'helicopter-carrières' hebben gemaakt". (T)

"We moeten die kaders bevorderen die moed hebben en niet bang zijn om gezuiverd te worden".

- klassenstrijd:

"Ik zie geen klassenstrijd". (T)

"Men zou niet elke dag over klassenstrijd moeten praten. Hoe zou er eigenlijk zoveel klassenstrijd kunnen bestaan". (T)

Zonder uitzondering duiden deze citaten (volgens "China aktuell" grotendeels uit recente toespraken van oudere partijkaders en regeringsambtenaren) op een onmiskenbaar "pragmatische" lijn. Voor wat betreft de uitspraken van TENG Hsiao-p'ing persoonlijk wordt daarin duidelijk

blijk gegeven van een groot zelfvertrouwen *) en vasthoudendheid aan het beleid dat hem (en CHOU En-lai?) voor ogen stond. Voor de insider ligt ook de persoonlijke kritiek er dik boven op, die gericht is aan CHIANG Ch'ing (door de schampere opmerkingen over de door haar zo gepropageerde modelopera's), aan het adres van de jonge partijvice-voorzitter WANG Hung-wen (naar verluidt in partijkringen om zijn snelle carrière "de helicopter" genoemd) en zelfs aan voorzitter MAO. Immers naar aanleiding van de door MAO rond de jaarwisseling gelanceerde slogan "Durf de hoogten te bestijgen" zou TENG hebben opgemerkt: "Welke hoogten kunnen wij beklimmen? We kunnen niet eens een middelhoge berg bestijgen en zelfs bij heuvels stoten we al op problemen!".

Het spreekt haast vanzelf en werd tijdens de Culturele Revolutie en in de campagne tegen LIN Piao al bewezen, dat ook in de anti-TENG Hsiao-p'ing beweging die sinds 7 april over de Volksrepubliek is losgebarsten veel nogal geforceerd aandoende kritiek is geuit. Wat bijvoorbeeld te denken over de beschuldiging dat hij pro-CHIANG Kai-shek zou zijn of de aanvallen in "Rode Vlag" op "wat TENG Hsiao-p'ing preekte op het gebied van de sport"?

Balans

De ervaringen met TENG Hsiao-p'ing hebben - voorzover uit het betrekkelijk eenzijdige materiaal kan worden opgemaakt - het interessante feit blootgelegd dat de gerehabiliteerde vice-premier, blijkbaar zonder principieel te zijn veranderd van het standpunt en het optreden dat hem al eerder verguizing deelachtig deed worden, in 1973 heeft kunnen terugkeren en naar hogere posities dan hij voorheen bezat kon doorstoten. Kennelijk ondanks het feit dat "hij tijdens de Culturele Revolutie was bekritiseerd en had gezworen zich te beteren, een nieuwe bladzijde op te slaan en nimmer de uitspraak te zullen terugdraaien". ("Volksdagblad")

*) Op geen enkel moment is gebleken dat hij ook maar van plan was aan zijn eigen opvattingen verraad te plegen. Zelfs niet toen - op 21 maart in het "Volksdagblad" - hem openlijk de gelegenheid werd geboden "opnieuw te beginnen en oprecht berouw te tonen".

Ook dit moet toch te denken geven aan de organisatoren achter de val van TENG Hsiao-p'ing, want al voor diens terugkeer was een begin gemaakt met de rehabilitatie van een eindeloze reeks voormalige Culturele Revolutie slachtoffers. Een aantal van hen bevindt zich inmiddels weer in leidinggevende posities binnen partij, staat en leger. Zij zouden de "klikjes" vormen waarvan TENG werd verweten dat hij ze om zich heen verzamelde. Aangenomen dat na de rehabilitatiegolven in de periode 1972-1974 een niet te verwaarlozen gedeelte van de informele structuren in partij, staat en leger, daterend van vóór de Culturele Revolutie, zich heeft kunnen herstellen (- zie bijvoorbeeld de legerstaf, die, thans ook formeel, weer van nagenoeg dezelfde samenstelling is als zo'n tien jaar geleden -), zal het voor degenen die de nu opnieuw door TENG besmette banden willen doorbreken grote problemen geven.

Het wegvallen van de topfiguur bij uitstek in deze structuren, CHOU En-lai, moet echter vitale schade hebben toegebracht aan de overlevingskansen of zelfs de perspectieven ervan en maakt ze voor de momenteel merkbaar naar dominantie strevende "radicalen" een stuk ongevaarlijker. Daarenboven krijgt men ongetwijfeld te maken met het vanouds bekende verschijnsel dat "de Chinees" als het erop aankomt er slechts tot de bijzonder kleine, eigen kring beperkte loyaliteiten op na houdt.*)

Men kan zich dan ook afvragen of het niet onvermijdelijk was dat juist TENG Hsiao-p'ing, die onder maximale pressie zijn standpunt nog niet wenste te wijzigen en op zeker, kritiek moment de gelegenheid om "met een schone lei te beginnen en oprecht beroep te tonen" ("Volksdagblad" 21 maart 1976) heeft laten lopen, zijn uitzonderlijke trouw aan zijn beginselen zo duur heeft moeten bekopen.

Het staat inmiddels wel vast dat met het ontslag van TENG nog lang geen punt gezet is achter het proces van uitroeiing van de "kapitalistische wegbereiders in de partij". ("Volksdagblad" na TENG's ontslag). "Rode Vlag" intensiveerde op 25 mei althans de aanvallen op de "revisio-nistische hoogwaardigheidsbekleders wier belangen door TENG Hsiao-p'ing

*) Zie ook de naar westerse maatstaven onwaarschijnlijke "unanimiteit" waarmee het Politburo tot het besluit kwam om TENG te ontslaan?

werden verdedigd", terwijl het in Shanghai verschijnende tijdschrift "Studie en Kritiek" ondubbelzinnig verdere zuiveringen eiste. Het laatste is allerminst verrassend als men bedenkt dat het - vooral sinds de Culturele Revolutie - Shanghai is dat geografisch gezien qua dogmatiek en felheid toonaangevend pleegt te zijn en de bakermat is van de "radicale" partijfactie. Naar waarnemers opmerken contrasteert deze stad in dit opzicht met Peking en andere provincie-hoofdsteden, waar men zich momenteel nog wat meer op de vlakte houdt en zich op TENG concentreert.

Veel onduidelijkheden zullen in de eerstkomende maanden tot klaarheid komen, wanneer HUA Kuo-feng's premierschap en eerste partijvicevoorzitterschap (tezamen het opmerkelijke tweede deel van de Politburobesluiten van 7 april j.l.) al of niet het nodige reliëf hebben gekregen, op grond waarvan zijn huidige kroonprinsachtige positie naar waarde kan worden geschat.

*

* *